USA's VALG I NOVEMBER 1964 OG NYE POLITIK

JOHANNES LAURSEN

USA står ved indledningen til hvad der efter alle solemærker at dømme vil blive en frugtbar lovgivningsperiode. Mange indenrigspolitiske reformer, der af den ene eller anden grund er blevet skubbet til side, kan ventes gennemført i løbet af de nærmeste år.

Hovedgrunden hertil er udfaldet af valget i november 1964. Præsident Lyndon B. Johnson er en handlingens mand, der ønsker at se resultater, og han fik ved valget den nødvendige personlige bemyndigelse og det fornødne Kongresflertal.

STEMMETALLENE

Udfaldet af novembervalget blev, at præsident Johnson fik 61,1 pct. af de afgivne stemme, mod 38,5 pct. for republikanernes kandidat, senator Barry Goldwater. Det samlede stemmetal var 43,1 millioner for Johnson, 27,1 mill. for Goldwater. Johnson fik derefter 486 valgmænd, Goldwater 52. Det var den største valgsejr for en amerikansk præsident siden 1936, da Roosevelt blev genvalgt første gang med 62 pct. af stemmerne. Eisenhower fik i 1956 58 pct. af de afgivne stemmer.

Johnsons valg var almindeligt ventet. Hovedspørgsmålet var med hvor stort flertal. I amerikansk sprogbrug var det mere end stort nok til at berettige talen om et jordskred, et »landslide« for Johnson. Dette har en væsentlig psykologisk betydning. Havde stemmerne stået omtrent lige, som mellem Kennedy og Nixon i 1960, ville det på baggrund af forventningerne næsten have set ud som en desavouering. Det store stemmetal giver Johnson et solidt mandat til at fremføre sit program, uanset at mange sikkert kun stemte på Johnson, fordi de anså Goldwaters valg for katastrofalt.

KONGRESSEN

Af stor praktisk betydning var det, hvorvidt præsidentens stærke stilling ville trække partifæller med ind i Kongressen. Dette blev stort set til-

fældet – i langt højere grad end ved Eisenhowervalgene. Selv om der var undtagelser i 1964, hvor republikanerne havde en populær kandidat, gik det hyppigst sådan, at en række kandidater, der stod på vippen, blev trukket med via præsidentens »frakkeskøder«.

Til Repræsentanternes Hus blev valgt 295 Demokrater mod 140 Republikanere. Dette var det bedste resultat for Demokraterne siden 1936, da 333 Demokrater blev valgt.

Senatet består nu af 68 Demokrater og 32 Republikanere, samme resultat som i 1962. Det må imidlertid erindres, at de senatorer, der var på valg, kom ind i Senatet i det for Demokraterne usædvanligt gunstige år 1958, midt i Eisenhowers anden periode. Demokraterne vandt det år hele 13 mandater, mange af dem marginale, og mange besat med liberale politikere, som Republikanerne havde håbet at styrte, men som nu siddder indtil 1970 og med udsigt til større indflydelse i deres anden periode. Endnu større var Demokraternes overvægt i 1936, da de fik 75 af de dengang 96 mandater.

Størst opmærksomhed vakte valget af den tidligere justitsminister Robert Kennedy, den afdøde præsidents broder, i staten New York, hvor han først i sommeren 1964 havde taget bopæl. Modsat gik det i Californien, hvor skuespilleren George Murphy kom i stedet for præsident Kennedys pressesekretær, Pierre Salinger.

REFORMVENLIG

Den såkaldte konservative koalition mellem Republikanere og konservative Demokrater er svækket, dels på grund af Republikanernes nettotab, dels fordi en del konservative Demokrater i sydstaterne blev erstattet med Republikanere. De tabte republikanske mandater andet steds gik som regel til liberale Demokrater, og der er således i det demokratiske parti en forskydning i liberal retning.

Alt i alt er der ingen tvivl om, at Kongressen er mere reformvenligt sammensat end i mange år. Der blev straks efter åbningen gennemført ændringer i Husets forretningsorden, der vil gøre det vanskeligere at forhale sager, som et flertal ønsker at få frem til afstemning.

Også i de lokale valg smittede præsidentens valgsejr af. Demokraterne vandt ca. 500 mandater i enkeltstaternes lovgivende forsamlinger landet over og fik flertal i en del af staterne, bl. a. New York, hvor det skete for første gang siden 1936. Republikanerne vandt guvernørvalgene i Massachusetts, Washington og Wisconsin, men tabte i Arizona og Utah. I alt har 33 stater nu demokratisk guvernør, 17 republikansk. Det mest bemærkelsesværdige resultat var, at den republikanske guvernør George Romney vandt sikkert i Michigan, samtidig med at Johnson havde to tredjedeles

flertal i staten. Romney havde nægtet at støtte Goldwater og er efter sin sejr nu et af Republikanernes ledende navne.

Der forestår en omvæltning i mange stater på grund af en højesterets-afgørelse i fjor, som forlanger, at staterne skal omlægge deres valgdistrikter på en sådan måde, at alle stemmer får nogenlunde samme vægt. Hidtil har i mange stater landdistrikterne haft betydelig overvægt over byer og forstæder.

PRÆSIDENTENS INDSTILLING

Præsident Johnson vandt på forbavsende kort tid efter mordet på præsident Kennedy den 22. november 1963 et solidt fodfæste i befolkningen. Han havde et naturligt krav på sympati, som dog ikke ville have holdt sig længe, dersom han ikke havde vist et sikkert instinkt fra første færd. Johnson kommer fra sydveststaten Texas og var af nogle anset for konservativ. Han har altid støttet en Texasvenlig afskrivningsregel for olieselskaber, som bekæmpes stærkt af liberale nordstatspolitikere, og han var som andre fra Syden længe imod borgerretslovgivning til fordel for negre.

Imidlertid var han også stærkt påvirket af depressionsårene. Han blev først indvalgt i Kongressen i 1937 og blev en beundrer af præsident Roosevelt og dennes politik. Fra 1952 som leder af Demokraterne i Senatet viste han usædvanligt talent, men var dog i 1960 kun i stand til at opnå støtte fra sydstaterne for sin kandidatur til præsidentembedet. Nordstaterne afviste ham på forhånd på grund af hans oprindelse. Efter Kennedys død er det blevet fortalt, at denne forud for opstillingen skulle have sagt: »Jeg er ligeså kvalificeret som nogen anden kandidat – undtagen Lyndon Johnson, og han har ingen chancer«.

Det viste sig hurtigt, at Johnson ikke havde til hensigt at føre sydstatspolitik, men ville tage til efterretning, at tiden var løbe fra den. Han gennemtvang i sommeren 1964 vedtagelsen af den borgerretslovgivning, som Kennedy havde foreslået, men som ingen vegne var kommet i Kongressen. Det kostede ham støtte i de mest uforsonlige sydstater. Louisiana, Missisippi, Alabama, Georgia og South Carolina var de eneste der sammen med Goldwaters hjemstat, Arizona, stemte imod ham ved valget i november. Til gengæld viste det nordstaterne, at Johnson var parat til at gennemføre liberal lovgivning. Han fik også andre Kennedyprogrammer, såsom en klækkelig skattenedsættelse lodset gennem Kongressen.

Johnsons eftertrykkelige valgsejr skyldtes denne politik, men blev stærkt hjulpet af Republikanernes opstilling af Senator Goldwater, der stod som eksponent for så konservativ og tilsyneladende ustabil en politik, at det store flertal af uafhængige og mange Republikanere nægtede at følge med.

Som Roosevelt havde sin »New Deal«, Truman sin »Fair Deal«, Kennedy sin »New Frontier«, valgte Johnson at arbejde for sit »Great Society«. Det var et udtryk, der blev benyttet af den kendte amerikanske pædagog John Dewey, fremtrædende i de år Johnson gik på seminarium i Texas.

JOHNSONS PROGRAM

En hjørnesten i præsident Johnsons program er hans kamp for at udrydde fattigdom i USA. Han finder det uforeneligt med landets rigdom, at et væsentligt antal medborgere skal leve i yderste fattigdom. Han føjer til, at det er uøkonomisk, et spild af menneskemateriale. I sin tiltrædelsestale den 20. januar sagde præsidenten, at i de 30 år han havde deltaget i det offentlige liv, havde han altid søgt at bekæmpe denne tilstand.

Hovedvåbnene i Johnsons arsenal er en særlig anti-fattigdoms-lov, administreret af fredskorpsets leder, Sargent Shriver, et i januar forelagt lovforslag om øget støtte til undervisningen samt en særlig egnsudviklingslov for Appalachiaområdet, hele staten West Virginia samt dele af Alabama, Georgia, Tennessee, South Carolina, North Carolina, Virginia, Kentucky, Ohio, Pennsylvania, Maryland og New York.

I det finanslovforslag præsidenten den 25. januar sendte Kongressen, lagde han større vægt på udgifter til undervisning og sociale foranstaltninger, medens der var en lille nedskæring på militærbudgettet. Forslaget var med forsæt holdt lige under 100 milliarder dollars – 99,7 milliarder med et anslået deficit på 5,3 milliarder. I sit ledsagende budskab lagde præsidenten vægt på betydningen af offentlige udgifter i landets økonomi. Han sagde, at budgettet betyder en begyndende udnyttelse af mulighederne i »The Great Society«. Han udtrykte dog forventning om, at de offentlige udgifter i de kommende år kan vokse langsommere end væksten i bruttonationalproduktet. Budgettet er omhyggeligt tilrettelagt med henblik på at fremme fortsat økonomisk ekspansion, sagde præsidenten udtrykkeligt.

Forsvarsudgifterne er som sædvanlig den største post på budgettet, med 51,6 milliarder, hvilket repræsenterer en nedgang på 1/2 milliard.

ØKONOMISK POLITIK

Den 28. januar sendte præsidenten Kongressen den årlige økonomiske rapport i henhold til beskæftigelsesloven af 1946. Den indledes med en erklæring om, at den økonomiske situation for tiden er udmærket, og at der kan ses frem til uafbrudt og stærk ekspansion i det kommende år. Bruttonationalproduktet anslås til 660 milliarder i 1965, en stigning på ca. 40 milliarder dollars. Arbejdsløsheden skulle blive mindre end de 5,2 pct. i 1964.

Både budgettet og den økonomiske rapport bygger på sandsynligheden af et budgetunderskud for de nærmeste år. Præsidenten synes helt at have accpteret sine økonomiske rådgiveres synspunkter på dette felt og vedstår dem mere åbent end nogen tidligere præsident. Målet er at nå en større årlig vækst i nationalproduktet og en noget lavere arbejdsløshed.

Formanden for Senatets finanskomité, Harry Byrd fra Virginia har som ventet udtalt sig for balance på budgettet; men på baggrund af Kongressens nye sammensætning nærer præsidenten øjensynlig kun ringe tvivl om, at han kan gennemføre nedsættelse af visse skatter samt højere offentlige udgifter. Han giver den store skattenedsættelse i 1964 hovedparten af æren for den økonomiske vækst i 1964 og de fortsatte udsigter hertil i 1965.

Præsidenten har været relativt fåmælt om udenrigspolitiske emner. I sin tiltrædelsestale talte han i almindelige vendinger om dårskaben i gensidige ødelæggelser. Han har bebudet at ville søge fredelig forståelse med Sovjetunionen og inviteret dens ledere til USA. Han har forpligtet USA til fortsat hjælp til Vietnam. Det synes klart, at han håber at kunne anvende personligt diplomati i vid udstrækning. Formentlig vil præsident Johnson søge at drage fordel af den overtalelsesteknik, der var så stor en sukces for ham i Senatet. Han vil i forhandlinger udadtil søge at bruge sit yndlingsudtryk »Lad os ræsonnere sammen!«